

2025-ci ilin müxtəlif aylarında Azərbaycanda ümumi istehlak qiymətləri və ərzaq qrupu üzrə qiymətlər sabitən yüksək olub: məsələn, 2025-ci ilin martında qida məhsullarının illik artımı təxminən 6.5%, iyunda 7.0% səviyyəsində qeydə alınmışdı (illik CPI əsasında göstəricilər).

Dövlət Statistika Komitəsi aylıq hesabatlarında 2025-ci il ərzində "qida məhsulları, içkilər və tütün" qrupunun illik artımının əsas mənbə olduğu bildirilir (ilk yarı və daha sonrakı aylar üçün 5-8% yolunda).

Ən çox qiymət artımı müşahidə olunan məhsullar: çörək və un məhsulları, makaron, bitki yağları, kərə yağı/marketin yağ məhsulları, süd və süd məhsulları (quru süd formaları), yumurta, müxtəlif tərəvəzlər (pomidor, xiyar, kartof, soğan, sarımsaq), bəzi meyvələr (sitruslar, alma, armud), ət məhsulları və balıq məhsulları, qəhvə və şokolad məhsulları. Bu siyahı bəzi aylarda fərqli olsa da (mövsümi təsirlər və idxal/yerli hasilat dəyişiklikləri ilə), bu kateqoriyalar ən çox adı çəkilənlərdir.

Ən çox bahalaşan qida məhsulları - qarabaşaq yarması, mal və qoyun ət, mal ət konservləri, balıq, yumurta, ayran, kəsmik, pendir, kərə yağı, banan, armud, fındıq, pomidor, şirin bibər, badımcın, yerkökü, kartof və şokolad olub.

SİA mövzu ilə bağlı araşdırma edib.

Maraqlıdır ki, inkişaf etmiş ölkələrdə

əhalinin xərclərində ərzağın payı adətən 8-10% civarındadır. Bəzi ölkələrdə bu göstərici bir qədər yüksək ola bilər. Məsələn, inflasiyanın yüksək olduğu Türkiyədə ev təsərrüfatlarının istehlak xərclərinin 22,8%-i qida və alkoqolsuz içkilərə gedir. Gəlir səviyyəsi artdıqca bu nisbət ciddi şəkildə dəyişir: ən aşağı gəlir qrupunda ərzaq xərcləri ümumi istehlak xərclərinin 36,6%-ni, ən yüksək gəlir qrupunda isə 14,5%-ni təşkil edir. Ümumilikdə, Türkiyədə qida xərcləri ikinci ən böyük istehlak kateqoriyasıdır; ən böyük xərc maddəsi isə mənzil və kirayədir.

Qida məhsullarında qiymət artımları əlbəttə ki, Azərbaycanda da baş verir. Bu proses digər ölkələrdə cərəyan edən analoji hallarla paralel şəkildə ölkəmizdə də özünü göstərir. Amma təəssüflə qeyd etmək lazımdır ki, qida məhsullarındakı qiymət artımları heç də həmişə qanunauyğun formada baş vermir. Yəni bilavasitə ərzaqların geniş çeşidli satışı ilə məşğul olan market şəbəkələri, topdan və pərakəndə satış aparənlər bəzi hallarda firsətdən istifadə edərək "işbazlıqla" süni qiymət artımı, bahalaşma yaradırlar. Sözügedən prosesə nəzarət zamanında və qanunauyğun şəkildə edilmədikdə, aidiyyəti strukturlar tərəfindən baş verən sui-istifadə hallarına müdaxilələr olmadıqda isə ciddi problemlər yaranır. Bu halda xüsusi olaraq vurğulamaq yerinə düşər ki, gündəlik istifadədə tələbatın daha çox olduğu ərzaq çeşidlərinin satışında süni qiymət artımı yarıdılıqda vətəndaşların haqlı narazılıqları ortaya çıxır. Qiymət tənzimlənməsinin aparılmaması isə ciddi narazılıqlara səbəb olur.

Ərzağın bahalaşması hansı risklər yaradır?

Ərzaq qiymətləri dünyada hər il bahalaşır. Azərbaycanda ərzağın və gündəlik tələbat mallarının qiymətində bahalaşma da göz önündədir.

Dövlət Statistika Komitəsinin açıqladığı

Ərzaq səbətinə ən çox bahalaşan məhsullar...

rəqəmlərə nəzər salaq.

2015-2025-ci illərdə qiymətlər necə dəyişib?

Qiymət artımı və vətəndaşların gəlirləri arasında disbalans varmı?

Yaxın 10 ilin mənzərəsinə nəzər salaq. Son 10 ildə Azərbaycanda əhalinin gündəlik xərcləri və gəlirləri arasında ciddi dəyişikliklər müşahidə olunur. Ərzaq və yanacaq məhsullarının qiymətləri artıb, eyni zamanda əməkhaqqı, pensiya və müavinətlər də yüksəlib. Amma artım səviyyəsi hər sahədə eyni olmayıb.

Məsələn, son 10 ildə bir çox əsas ərzaq məhsullarının qiymətləri təxminən iki dəfə artıb:

Kərə yağı: 2015-ci ildə bir kiloqram üçün 9-12 manat arasında olmuşdusa, 2025-ci ilin birinci yarısında bu rəqəm 17-25 manat təşkil edir;

Duru yağ (1 litr): 2-4 manatdan 3-12 manata;

Çörək: 0,25-0,30 manat - 0,50-1,20 manata;

Qara çay (1 kq): 8-12 manat - 14-18 manat;

Süd məhsulları: 1-3 manat - 3-5 manat;

Ət: 8-10 manat - 17-22 manata yüksəlib.

Beləliklə, əsas ərzaq məhsullarının qiymətləri son 10 il ərzində 50-100% arasında artıb.

Hansı ərzaqlar daha çox bahalaşmış ?!

Aşağıda həm Dövlət Statistika Komitəsinin aylıq CPI məlumatlarına, həm yerli xəbər/analitik yazılara əsaslanan, daha çox vurğulanan məhsullar və niyə artdığı barədə mənbə ilə birlikdə siyahı verilir.

Çörək, un və makaron məhsulları

Mənbələrdə çörək və un məhsulları mart-fevral 2025 dövründə artım göstərən qruplar kimi verilmişdir. Bu, həm buğda qiymətləri, həm idxal/yarımfabrikat xərcləri, həm də enerji/daşınma xərclərinin təsiri ilə əlaqələndirilir.

Bitki yağları, marqarinlər, kərə yağı

Bitki yağları (günəbaxan, qarğıdalı, zeytun yağları) və yağ məhsulları bir neçə ay ərzində artım göstərərək - global yağ və xammal qiymətlərinin dalğalanması, daxili ehtiyatlar və idxal xərcləri əsas səbəblər kimi göstərilir.

Süd məhsulları, quru südlər (uşaq qidaları üçün də daxil olmaqla)

Xüsusilə quru süd və bəzi yağlı süd məhsulları qiymətində yüksəlmə müşahidə olunub; istehsal xərcləri və idxal komponentləri rol oynayır.

tləri rol oynayır.

Ət və balıq məhsulları

Ət məhsulları barədə ekspertlər yaxın aylarda da qiymət artımı riskindən danışirlar - artan yem xərcləri, dabaq xəstəlikləri ilə bağlı və tədarük məhdudiyyətləri qiymətə təsir göstərə bilər.

Tərəvəzlər və kök-sabzavətlər (xüsusən pomidor, xiyar, kartof, soğan, sarımsaq, kələm və s.)

Mövsümi tədarük dalğalanmaları və bəzi idxal məhdudiyyətləri (məsələn, kartofda idxalın azalması) səbəbindən qiymətlər qalxa bilər. Məsələn, kartof qiymətində artım və bunun səbəbləri (yerli ixrac/idxal azlığı, nəqliyyat xərcləri) yerli mediada müzakirə olunub.

Meyvələr (sitruslar, alma, armud və s.) və quru meyvə/qoz-fındıq

Sitruslar (limon, portağal, greypfrut), həmçinin bəzi qoz-fındıq məhsulları da bahalaşma siyahısında olub.

Çay, şokolad, meyvə şirələri

Tez-tez çəkilən kateqoriyalardır; idxal komponentləri və valyuta-əməliyyat xərcləri təsir edir.

Qiymət artımının əsas səbəbləri

Mənbələr və iqtisadi ekspertlərin təhlilləri əsasında əsas səbəblər aşağıdakılardır:

Global xammal təzyiqləri, buğda, bitki yağı, fertilizator və enerji qiymətlərinin dəyişməsi (dünya bazarı) yerli ərzaq qiymətlərinə təsir edir. 2024-2025 dövründə fertilizator və enerji qiymətlərinin dalğalanmaları kənd təsərrüfatı məhsullarının maya dəyərinə təsir edib.

Nəqliyyat və yanacaq xərcləri - yanacaq qiymətlərində artım daşınma xərclərini yüksəldir; bu da market şəbəkəsində və bazarda qiymətləri artırır (məsələn, kartof misalında istinadlar var).

Mövsümi təsirlər və yerli təklifin dəyiş-

məsi, bəzi tərəvəz və meyvələrdə mövsümi qıtlıqlar qiymətə təkan verir; həmçinin yerli istehsalın zəifləməsi və idxal asılılığı önə çıxır.

Valyuta və idxal siyasəti - global ticarət idxala bağlı xərclər, ticarət logistikasındakı çətinliklər və bəzən məhdudiyyətlər qiymətlərə əlavə təzyiq göstərir. (Ümumi iqtisadi analizlər və beynəlxalq mənbələr bunu dəstəkləyir.)

Xəstəlik riskləri (heyvandarlıq, bitki xəstəlikləri) heyvan xəstəlikləri və ya istehsalda kəşimə hallarının nəticəsində ət və süd məhsullarında qiymət artımı baş verə bilər (ekspert xəbərdarlıqları).

Ailə büdcəsinə təsir - risklər

Qida qiymətlərində davamlı artım az gəlirli ailələrin büdcəsini daha çox sıxır (əlavə xərclərin payı yüksəlir).

Əgər bu trend davam edərsə, istehlakçı alış verdişləri (təcili olmayan xərclərin ixtisarı, daha ucuz alternativlərə keçid) dəyişə bilər və bu da həm tədarük zəncirinə, həm də pərakəndə bazara təsir edər (ümumi iqtisadi mənbələr və yerli nəşrlər bunu vurğulayır).

Dövlət və ekspert reaksiyaları - mümkün siyasət addımları

Monitoring və statistika: Dövlət Statistika Komitəsi aylıq CPI hesabatları ilə qiymət dinamikasını yayımlayır; bu məlumatlar həm hökumət, həm də biznes üçün baza rolundadır.

Market nəzarəti və ehtiyatların idarəsi: bəzi hallarda hökumət strateji ehtiyatlardan istifadə edə, idxal mexanizmini asanlaşdırır

və ya subsidiyalarla qısa müddətli rahatlaşma təmin edə bilər (bu addımlar digər ölkələrdə görülmüş praktikadır; Azərbaycanda da analitik qrup diskussiyaları olub).

Kənd təsərrüfatının stimullaşdırılması: dövlət daxili istehsalı artırmaq üçün dəstək paketləri və subsidiya proqramları ilə mövsümi təzyiqləri azaltmağa çalışa bilər.

Ailələr büdcəyə necə qənaət edə bilər ?!

Aylıq ərzaq xərclərinizi kateqoriyalara bölün (əsas/ikinci dərəcəli) və əsas məhsullara büdcə prioriteti verin.

Mövsümi məhsullara üstünlük verin - mövsümi tərəvəz və meyvələr adətən daha ucuz olur.

Endirimlər və topdan satınalma imkanlarını araşdırın - uzun müddətli saxlana bilən məhsullarda (un, yağ, konservlər) qiymət fərqləri qiymət-miqdar baxımından sərfəli ola bilər.

Yerli istehsalçıların məhsullarını yoxlayın - nəqliyyat və idxal komponenti az olan kənd təsərrüfatı məhsulları bəzən daha uyğun olur.

Günay Hacıyeva